

İlköğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığının Sosyal Hayatları Üzerindeki Etkisi

The Effect Of Internet Addiction On The Social Lives Of Primary Students

Özkan KELEŞ

Okul Müdürü, Toki Şehit Fikret Yükseler İlkokulu
ozkan_keles01@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-8380-102X>

Makale Başvuru Tarihi / Received: 15.12.2023

Makale Kabul Tarihi / Accepted: 20.06.2023

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi

Uğur AKÇA

Okul Müdürü, Emine Nabi Menemencioğlu İlkokulu
uakca01@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-9829-8575>

Berna CURABAZ

Toki Şehit Fikret Yükseler İlkokulu Okul Müdür Yardımcısı
bernacurabaz0107@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-3637-283X>

Işıl AKINCI

Kamu Yönetimi Uzmanı, Müdür Yardımcısı, Şehit Erdoğan Türkel İlkokulu,
canisil@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-1979-1071>

ÖZET

Bu araştırmada ilkokul öğrencilerinin sosyo-kültürel özellikleri ile internet kullanım süreleri ve bağımlılıkları arasındaki ilişkinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda rastgele seçilen Camili Akarca İlkokulu, Camili İlkokulu, Köklüce İlkokulu, Çekmece Şehit Türkmen İlkokulu, Çekmece Yılmaz Nurlu İlkokulu'nda öğrenim gören öğrencilere "Sosyal Hayat Belirleme", "Kişisel Tanıtım Formu", "İnternet Kullanım Ölçeği", "Sosyal Hayat Ölçeği" uygulanarak elde edilen veriler veri analiz programları kullanılarak yorumlanmıştır. Anket katılan katılımcıların verdiği cevaplar ile; birçoğunun cep telefonu aracılığı ile internete erişim sağladığı, günlük yaklaşık olarak 0-4 saat aralığında bir internet kullanım sürelerinin olduğu ve büyük bir çoğunluğunun interneti sosyal medya için kullandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte tarım işçisi olarak çalışan ebeveynlerinin cep telefonundan internet erişimi sağlayan öğrencilerin saat 17:00-22:00 saatleri arasında internete erişim sağladıkları saptanmıştır. Sonuç olarak araştırmaya katılan öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyleri ile internet erişimleri arasında pozitif bir uyum olmasına rağmen zayıf bir bağlantı olduğu, öğrencilerin genellikle sosyalleşme aracı olarak sosyal ağları kullandığı ve tarım işçisi olarak çalışan ebeveynlerin evde yalnız kalan çocuklarının yalnızlık hissini gidermek amaçlı internet erişime ihtiyaç duydukları anket sonuçlarında tespit edilmiştir.

ABSTRACT

The aim of this research is to reveal the relationship between the socio-cultural characteristics of primary school students and their internet usage duration and addiction. In line with this purpose, data obtained through the application of "Social Life Determination," "Personal Information Form," "Internet Usage Scale," and "Social Life Scale" to randomly selected students from Camili Akarca Primary School, Camili Primary School, Köklüce Primary School, Çekmece Şehit Türkmen Primary School, and Çekmece Yılmaz Nurlu Primary School were interpreted using data analysis programs. Based on the responses given by the participants in the survey, it was found that many of them access the internet through mobile phones, have an average daily internet usage duration of approximately 0-4 hours, and use the internet primarily for social media purposes. Furthermore, it was determined that students whose parents work as agricultural laborers access the internet through their parents' mobile phones between 17:00 and 22:00. In conclusion, although there is a positive correlation between the socio-economic levels of the participating students and their internet access, the connection is weak. It was also found that students generally use social networks as a means of socialization, and children who are left alone at home due to their parents' agricultural work feel the need for internet access to alleviate their sense of loneliness, as indicated by the survey results.

Anahtar

Kelimeler:

İnternet
Bağımlılığı,
Sosyal Hayat,
İnternet
Kullanımı

Keywords:

Internet,
Internet
Addiction,
Social Life,
Internet Use

1. GİRİŞ

Yapılan araştırmalar anne ve babaların da artık zorunlu olarak gördüğü internet erişimi günümüzde en fazla ihtiyaç duyulan ve gelişen teknolojik bilgi kaynağı haline gelmiştir. TÜİK “Türkiye İstatistik Kurumu” tarafından düzenlenen anketler bize diğer ülkeler ile paralel bir internet kullanımı artışı olduğunu göstermiştir. Bu verilere göre internet kullanım oranı 2020 yılında 16-74 yaş grubundaki bireylerde %79,0 olmuştur. Bu oran, bir önceki yıl %75,3'tür. İnternet kullanım oranı cinsiyete göre incelendiğinde; bu oranın erkeklerde %84,7, kadınlarda %73,3 olduğu görülmüştür (TÜİK, 2020). Dünyaya paralel olarak artan internet erişim oranları bilgi ve beceriye erişimi ve aynı zamanda paylaşımı kolay kılmaktadır. Bununla beraber denetimsiz bir ağ olan internet erişimi tüm yaş gruplarımız için tehlike arz etse de özellikle ergenliğe adım atan gençlerimiz ve çocuklarımız için ciddi bir risk taşımaktadır. Anketimize cevap veren öğrencilerimizin yaşamış oldukları lokasyon gereği evlerde yalnızlık hissini yaşayıp ve denetimsiz bir internet ortamında rahatça dolaşabilme riskleri mevcuttur.

Sürekli değişen ve gelişen internet teknolojisi, insanların günlük hayatlarında sosyal yaşantılarına paralel olarak ihtiyaçları, internet kullanım süreleri artarak devam etmektedir. İnternet ortamında geçirilen zamanların artması kişilerde fiziksel, sosyal, duyuşsal ve klinik olarak olumsuzluklara yol açmaktadır. İşte bu durum günümüzde literatürümüze yeni bir bağımlılık olan internet bağımlılığını eklemiştir. İnternet bağımlılığı, insanların davranışlarını kötü etkileyen aşırı internet kullanımı olarak adlandırılmaktadır (Esen, 2007). İnternet aşırı bir şekilde kullanıldığı zaman bireyler içinde buldukları gerçek sosyal ortamlardan uzaklaşmaktadırlar. Bu da yalnızlık ve psiko-sosyal işlevlerde bozulma gibi çeşitli problemleri tetiklemektedir (Savcı & Aysan, 2018).

İnternet kullanımı bilgisayarlarda birçok aktiviteye katılımı kolaylaştırmıştır. Bu aktiviteleri, Young (1999) siber seksüel bağımlılık, siber ilişki bağımlılığı, ağ zorlantısı, aşırı bilgi yüklenme ve bilgisayar olarak beş başlık altında sınıflandırmıştır. Bilgisayar oyunu oynamaya bilgisayar bağımlılığı sınıflandırması altında yer vermiştir (Müezzın, 2016).

Sosyal hayatın internet bağımlılığı üzerindeki etkisinin yanında internet bağımlılığının sosyal hayata etkisi araştırılmıştır. Yapılan araştırmada ankete katılım sağlayanların sosyo-kültürel yapıları ve sosyal hayat çeşitliliği ile internetin cinsiyete bağlı olarak değişimi araştırılmıştır. İnternet bağımlılığı ile ilgili birçok etkenler ile ilgili çalışmalar yapılsa da elimizde net bir nedenin olmadığı görülmektedir. Fakat cinsiyet, genç yaş, şehirde yaşam, ailenin tek çocuğu olmak, düşük sosyoekonomik düzey ve eğitim gördüğü okulun özellikleri internet bağımlılığı ile ilişkili olan özellikler olarak bildirilmiştir (Bakken vd., 2009, Huang vd., 2009, Canan vd., 2010, Kheirkhah vd., 2010, Lin vd., 2011).

Aşırı internet kullanımı, zamanı kullanma ve sosyalleşme gibi birçok alanda kişilere zarar vermektedir. Bu nedenle internet ortamında çokça zaman geçiren kişilerde, asosyal bir durum meydana getirerek sosyal ilişkilerinde çatışmalara, kariyer ve iş alanlarında verimsizliğe uğratmaktadır (Bölükbaş, 2003).

Katılımcıların yaşam biçimleri üzerindeki internet etkileri incelenerek, interneti ne amaçla kullandıkları ve sosyal hayat gereklilikleri araştırılmıştır.

2. İNTERNET GENÇLİĞİ

Binlerce ağ, milyonlarca bilgisayar ve tüm dünyada milyarlarca kullanıcıyı içeren devasa ama neredeyse görünmez bir evreni içermektedir (Greenfield & Yan, 2006). Tüm yaş gruplarında internet ve bilgisayar kullanımları son on yıla bakılırsa önemli bir derece de artış olduğu gözden kaçmamaktadır. İnsanın gelişim hakkında geniş bir araştırma yapılsa da sosyalleşme, eğitim, bilgi erişimi, eğlence, alışveriş ve iletişim için bir araç olarak bilgisayarların ve internetin rolü önemli ölçüde artmaktadır.

Teknolojinin yaygınlaşması ile birlikte bilgisayar çocukların dünyasında da önemli yer edinmiştir. Tüm dijital araçlar çocukların bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimini etkilemektedir (Ocak, 2010). Erişkinler için olduğu kadar çocuklar için de büyük bir eğlence, iletişim ve eğitim kaynağı olan internete erişim ve kullanımı her geçen gün hızla yaygınlaşmaktadır (Kittinger vd., 2012).

Günümüze kadar tasarlanmış ve uygulanmış en kapsamlı sistemin internet olduğunu kabul etmeliyiz. Bu büyük küresel sistem, iş birliği ve kaynaklara ve hesaplama becerilerine çok taraflı erişime ve bilimler ile mühendislik arasındaki disiplinler arası etkileşimin fizibilitesine odaklanarak 1960'ların sonlarında oluşturulmuştur. İnternet, 90'lı yılların ortalarından itibaren halka açık ve evrensel bir ağa dönüşmüştür. Günümüzün bu kadar kısa sürede böyle bir teknolojiye insan bağımlılığı, bilgi üretimi ve paylaşımında modern

bir çağın başlangıcı olarak kabul edilmektedir (Subrahmanyam & Kamath, 2013). Pew İnternet ve Amerikan Yaşamı Projesi verilerine göre, gençlerin büyük çoğunluğu (%89) e-posta kullanıyor, bu da tanımlı bir akran grubuyla aynı anda birden fazla konuşma yapmalarını sağlıyor (Lenhart vd., 2005). İnternete kolay ve sürekli erişim, gençlerin sosyalleşmesi için dünyadaki tam yabancılarla ve akranlarıyla bağlantı kurmalarına olanak tanıyan muazzam fırsatlar sunar.

Ailelerin ve çevrenin tutumları çocukların interneti bilinçli ve doğru bir biçimde kullanmasına etki etmektedir. Bireyin gündelik hayatını ve eğitim ve öğretim ortamlarını etkileyen internet bağımlılığı önemsenmelidir. Bu derece etkililiğinden bahsedilen bir bağımlılığın gerek eğitim görevlileri gerekse klinikler tarafından bireylerde olup olmadığı ya da varsa düzeyinin ne olduğu önemsenmelidir. (Eşiği, 2014).

İnsanlar arasında büyük bir çoğunluğa sahip olan genç neslimiz internet bağımlılığı ile ilgili sosyal-kültürel değişimleri, toplumun diğer alanlarında da değişikliğe neden olabilme ihtimalleri yüksektir. Bu sebeple interneti nasıl ve ne amaçla kullandıkları ve nasıl etkilendikleri anlamak bir endişe haline gelecektir.

Amerika da gençler arasında yapılan araştırmalar bizlere, internetin kişiler arası cinsiyet ve sosyal açıdan hassas içerikli konular hakkında güçlü bir bilgi kaynağıdır (Suzuki & Calzo, 2004). Ayrıca siyasi ve sivil katılımlar hakkında bilgi veren bir topluluk kurmak için aracı bir rolde bulunmaktadır. (Rainie & Horrigan, 2005).

Kişilik olarak utangaç olan sosyal ilişkileri zayıf yüz yüze etkileşim kurmakta zorlanan bireyler açısından da internet sosyal becerilerini kullanma yetisi sağlamaktadır. (Heitner, 2002; McKenna vd., 2002; Subrahmanyam & Lin., 2007). Birçok insan duygu ve düşüncelerini çevrimiçi paylaşmaktan daha mutlu olduğunu söylemektedir. Bu nedenle çevrim içi paylaşımlar daha doğru değişimlere neden olabilir. (Lenhart vd, 2005; McKenna & Bargh, 2000). Sosyal baskılardan kaynaklanan bu özgürlük, ergenlerin internet ortamında kurdukları ilişkilerden daha çok gerçek sosyal durumlara daha fazla güven duymalarına yardımcı olabilir ve ergenlerin sosyalleşme gelişimleri açısından önemli bir husus olan başkalarıyla bağlantı kurma duygusu ortaya çıkarabilir. Bu alanlardaki eksiklikler özellikle ergenler için sosyal bir risk oluşturabilir.

İnternetin modern toplum üzerinde tutarlı olumlu etkileri olmasına rağmen, gizlilik, güvenlik, pornografi, İnternet suçu ve sanal topluluk hakkında çeşitli toplumsal kaygılara da neden olmuştur (Greenfield & Yan, 2006). Kolay erişilebilirliği, diğer medya türlerine kıyasla gençler için daha büyük riskler ve tehlikeler oluşturmaktadır. Ulusal Yükseklik Anketine göre, ebeveynler için bir numaralı medya endişesi televizyondan internete geçti: ebeveynlerin%85'i tüm medya türleri arasında internetin çocuklarına en büyük riski verdiğini bildirmiştir (Common Sense Media, 2006). Ebeveyn kaygıları, gençlerin istedikleri her şeyi görüntüleme ve yayınlama özgürlüğü göz önüne alındığında oldukça geçerli olduğu görünmektedir.

Londra Ekonomi Okulu (2002) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, 8-16 yaş arası çocukların % 90'ı internette uygunsuz içerikli videolar izlemiştir. Çoğu durumda genellikle ödev yapma sürecinde olan bir çocuk, bilgi veya resim aramak için zararsız bir kelime kullandığında olumsuz içerik barındıran sitelere istemeden erişir (Subrahmanyam vd., 2006).

2.1. Türkiye Ve Dünyada Çocukların İnternet Kullanımı

İnternete erişim bir avantaj olarak görülse de, üçüncü dünya ülkeleri olan İslam ve Arap toplumlarında olumsuzlukların yayılması anlamına geldiği ve küreselleşmenin bir aracı olarak görüldüğü bilinmektedir. Dolayısıyla, internetin aşırı kullanımı fiziksel, psikolojik ve kültürel düzeylerde olumsuz etkileri yapmaktadır (Şener, 2009).

Çocuklar internet teknolojisi konusunda çok heveslidirler, interneti kullanarak daha büyük fırsatlar elde edebileceklerini düşünmektedirler. Çocuklar için internet fırsatlarından bahsederken, temelde çocuklar için İnternet kullanımının avantajlarını en üst düzeye çıkarma umududur. Fırsatlar esas olarak, üç kategoriye ayrılabilen çocukların çevrimiçi olumlu etkinlikleriyle ölçülmektedir. Okul çalışması, oyun oynama, video klip izleme, haber okuma veya müzik indirme gibi içerik tabanlı etkinlikler, anlık mesajlaşma, e-posta, sohbet veya Skype gibi iletişim tabanlı etkinlikler ve blog oluşturma gibi davranış / akran katılımı etkinlikleri (Prullmann vd., 2012). Livingstone ve Helsper (2010) altı tür çevrimiçi fırsat sunmuştur: (1) Bilgi, (2) İletişim, (3) Eğlence, (4) Katılım, (5) Yaratıcılık ve (6) İfade. Araştırmacılara göre, bilgi aramadan başlayarak, çocuklar oyunlar ve iletişim yoluyla ilerleyecekler, daha etkileşimli iletişim biçimlerini üstlenecekler ve yaratıcı ve sivil faaliyetlerle sonuçlanacaklardır.

Avrupa ülkelerinde aynı konu üzerine yapılan bazı araştırmalar, internet kullanımının çocukların çevrimiçi olarak en çok yaptığı etkinlik (%85) olduğunu, ardından oyun oynadığını (%83) ve başkaları tarafından üretilen içeriği aldığını (%76) bulmuştur. Kore'de yapılan bir araştırma da en sık çevrimiçi

etkinliklerin ev ödevleri ve oyunlar olduğunu bulmuştur (Lee & Chae, 2007). İletişim kurma (sosyal ağ oluşturma ve anlık mesajlaşma, %62), sonraki en popüler çevrimiçi etkinliklerdir ve çocukların internet kullanımının oldukça alakalı bir kısmı, arkadaşlar ve aileyle iletişim halinde olmak için sosyal web siteleriyle ilgilidir (Livingstone vd., 2011). Çocukların çevrimiçi olarak yaptığı daha az yaygın etkinlikler, başkalarının paylaşması için resim veya mesaj göndermek, web kamerası kullanmak, dosya paylaşım siteleri, sanal bir dünyada vakit geçirmek veya bir blog yazmak gibi kullanıcı tarafından oluşturulmuş içerik oluşturmanın çeşitli yollarıdır (Livingstone vd., 2011). Lee ve Chae'nin (2012) Kore'de yaptığı araştırma, çevrimiçi katılımın düşük yüzdesinin Koreli çocuklar tarafından alındığını ortaya koymuştur.

Çocukların (0-8 yaş arası) internet katılımındaki artış, araştırmacılar, eğitimciler ve politika yapımcıların daha fazla dikkatini gerektiren belirli eğilimleri ve kullanım kalıplarını göstermektedir. 9 yaşın altındaki ilkökul çağındaki çocuklar, sosyal ağ bileşenlerine sahip sanal dünyaları ziyaret ediyor ve Facebook gibi 13'ten fazla sosyal ağ sitesine katılıyor. Bu yetersiz kalanların, gençlik ve deneyimsizliğin bir sonucu olarak, bu siteleri güvenli bir şekilde müzakere etmek için gereken dijital becerilere sahip olma olasılığı daha düşüktür (Livingstone vd., 2011). Okul öncesi çağındaki çocuklarda dokunmatik ekranlı cihazların artan popülaritesi de internete erişim sağlayan küçük çocukların artışına katkıda bulunuyor, ancak çağdaş pediatrik tavsiyeler, küçük çocuklar için ekran süresini büyük ölçüde kısıtlamaktır. Bu tür tavsiyelerin etkileşimli oyun teknolojilerinin doğasında bulunan fırsatları hesaba katıp katmadığı açık değildir.

Küçük çocuklar (0-8 yaş) giderek daha fazla çevrimiçi oluyor. Bugünün 9-12 yaş internet katılım oranları, 5 veya 6 yıl önceki gençlerin kullanım oranlarına eşitken, 5 ila 8 yaş arasındaki internet kullanım alışkanlıkları çocukları karakterize etmek için kullanılanlara benziyor. Kullanımı kolay dokunmatik ekran teknolojileri, yalnızca okul öncesi çocukların dijital dünyaları keşfetmesi anlamına gelmez, aynı zamanda bir yaşın altındaki bebeklerin bile çevrimiçi olarak eğlendiği anlamına gelir. Bu durum çok sayıda soruyu ve bazı endişeleri gündeme getiriyor (Holloway vd., 2013). 0-8 yaşındakilerin internet kullanımı konusunda çok az araştırma var, ancak bu tür bilgiler giderek daha önemli hale gelmektedir.

2008'de Avrupa Komisyonu (EC) araştırması, kıta genelinde 6 yaşındaki çocukların %42'sinin ve 7 yaşındakilerin %52'sinin internet kullanıcısı olduğunu göstermiştir. Avrupa Komisyonu, interneti henüz yeni benimsemiş bir dizi ülkeyi (eski Sovyet bloğundan olanlar dahil) içermektedir. Erken benimseyen ülkelerdeki rakamlar çok daha yüksektir. Güney Kore'de 3-9 yaşındakilerin %92,5'i interneti haftada ortalama 8-9 saat kullanıyor ve bu, ülkelerinin dünyanın en yüksek hızlı internet kullanımına sahip ülke statüsünü yansıtıyor (Jie, 2012). Gutnick vd. (2011) göre, ABD'de rakamlar farklıdır. 8 yaşındakilerin yaklaşık %70'i her gün çevrimiçi olurken, 5 yaşındaki çocukların yaklaşık yarısı bunu yapıyor ve 3 yaşındaki çocukların %25'idir. Karşılaştırmalı Avustralya istatistiği, 5-8 yaşındakilerin %79'unun evde çevrimiçi olduğunu göstermektedir (Avustralya İstatistik Bürosu, 2012). İnternette 0-8 yaşındakilerin sayısındaki büyük artışa ve dokunmatik ekranlı tabletler kullanan bebekler ve yeni yürümeye başlayan çocuklar tarafından gerçekleştirilen yeni otonom dijital etkinlik fenomenine rağmen, çoğu araştırma ve politika genellikle daha büyük çocuklara odaklanır ve özellikle gençler vurgulanmaktadır (Livingstone vd., 2011).

İnternet, Kuzey Amerikalı ergenlerin çoğunun günlük yaşamının bir parçası haline geldi. 2001 yılında, Kanada'da ve ABD'de (Lenhart vd., 2001) yapılan ulusal araştırmalar, ergenlerin %70'inin İnternet kullanıcıları olduğunu ortaya koymuştur. Günlük yaşamlarında, ergenler interneti okul çalışması, eğlence ve başkalarıyla iletişim kurmak için kullanır. Bazı ergenler interneti yabancılarla tanışmak ve iletişim kurmak için kullanırken (Wolak vd., 2003), çoğu interneti bilinen başkalarıyla iletişim kurmak için kullanır (Valkenburg & Peter, 2007). Bu gerçek içinde, internetin yüksek kaliteli ilişkilerin oluşumunu ve bakımını teşvik edip etmediğini (Valkenburg & Peter, 2007) veya gençleri izole edip etmediğini ya da sosyal ilişkilerinin kalitesini düşürüp düşürmediği belirsizdir (Kraut vd., 1998). İnternet tabanlı etkinliklerin ergenlerin yaşamlarındaki yaygınlığına rağmen, bu farklı etkinliklerin mevcut ilişki gemileri, özellikle de göze çarpan ergen ilişkileri üzerindeki en iyi dostluklar ve romantik ilişkiler üzerindeki uzunlamasına etkisi hakkında çok az şey bilinmektedir. Alandaki dearthof araştırması, en iyi arkadaşlıkların (Clark ve Ayers, 1988) ve ergen sosyal uyumuyla romantik ilişkilerin (Feiring, 1999) önemi göz önüne alındığında çarpıcıdır. En iyi dostluklar ve romantik ilişkiler ergenlerde artan bir önem kazandığından, yakın zamanda ergenlik hayatının önemli bir yönü olarak ortaya çıkan internet tabanlı faaliyetlerin etkisi özellikle ilgi çekicidir.

Çocukların teknoloji kullanımıyla ilgili stratejiler geliştirmeden önce mevcut durumu değerlendirildiğinde, Türkiye'de okul çocukları ve ergenlerle teknoloji kullanımına yönelik çalışmalar yapılmışsa da bebeklik ve erken çocukluğu (0-6 yaş) kapsayan çalışmalara rastlanmamıştır (Akkoyunlu & Tuğrul, 2002). Dijital göçmenler hayatlarının ilerleyen dönemlerinde teknolojiyle karşılaşmalar ve dijital araçları ve uygulamaları anlamak ve öğrenmek için çaba sarf etmek zorundadırlar. Dijital yerliler, teknolojinin vazgeçilmez olduğu 1980'lerden sonra, dijital teknoloji çağında doğanlardır. Guðmundsdóttir ve Hardersen'in (2011) Norveç'te okul öncesi çağındaki çocuklar arasında teknoloji kullanımı araştırmasına göre, 0-6 yaş arası

çocukların %58'i çevrimiçi dijital medya kullanmaktadır, Findahl (2012), İsveç'teki çocukların %70'i 3– 4 yıl dijital medya kullanır.

Türk ergenlerde diğer gruplara göre daha fazla siber zorbalık yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Başka bir deyişle, araştırmacılara göre, çocuk ve ergenlerin internete erişim şansı ne kadar fazlaysa, internetin sunduğu imkânlarla birlikte verdiği riskler de o kadar fazla olmuştur. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre, Türkiye'de 2015 yılında internet kullanımı %55,9 iken, 2020 yılında %79,0 olduğu belirtilmiştir. Türk azınlıkların yaşadığı yerlere göre bu oranlar Hollanda için %92,9, Danimarka için %90, Almanya için %83, Avusturya için %79,8 ve Bulgaristan için %51'dir. Bu erişim oranları araştırmacıların genel görüşünü kısmen desteklese de internet erişim araçlarıyla ilgili riskleri açıklamada yüzeysel bir yaklaşım riski taşımaktadır. Bu nedenle, ebeveyn arabuluculuk stratejilerinin, d'Haenens ve Ogan'ın (2013) çalışmalarından yoksun olan ve diğer araştırmalarda sadece birkaçını inceleyen bu kavramı açıklamada olası bir değişken olduğuna inanılmaktadır.

Ebeveynlerin arabuluculuk stratejileri, ebeveynlerin çocuklara ve ergenlere yönelik internette karşılaştıkları riskleri azaltırken fırsatları artırmalarına yönelik tüm tutum ve davranışlarını içerir (Kirwil, 2009). Geniş anlamda, ebeveyn arabuluculuğu, ebeveynlerin çocuklarının medya kullanımına yönelik geliştirdikleri tutum ve davranışlarını ifade eder. Bu ana ebeveyn arabuluculuk stratejilerinin yeni medya, yani yeni medya için nasıl uygulanabileceği tartışmasının yanı sıra, ampirik çalışmalar özellikle kısıtlayıcı ve aktif arabuluculuk stratejilerinin internet için yürürlükte olduğunu göstermektedir (Livingstone & Helsper, 2008; Lwin vd., 2008).

Ebeveyn arabuluculuk stratejilerindeki bir diğer faktör de internet söz konusu olduğunda ebeveyn izlemesidir. Ebeveyn izlemenin, çocukların ziyaret ettiği web sitelerini denetlemeyi ve e-postalarını denetlemeyi içeren kısıtlayıcı arabuluculuk stratejisinin bir alt boyutu olduğunu iddia eden bazı araştırmacılar (örn. Livingstone & Helsper, 2008) olsa da ebeveyn izleme farklı bir arabuluculuk stratejisidir ve ayrı bir boyut olarak ele alınmalıdır (Eastin vd., 2006). Ebeveynlerin arabuluculuk stratejilerinin sosyo-ekonomik bağlamla ilişkili olduğu zaten bilinmektedir. Daha düşük bir sosyoekonomik duruma sahip olmak ve daha yüksek bir eğitimden yoksun olmak, bilgisayar ve internette daha düşük bir okuryazarlık ile sonuçlanır ve bu da çocuklarının internet kullanımına yönelik kısıtlayıcı bir ebeveynlik stratejileri kullanma eğilimi ile sonuçlanır. Van Dijk'in (2009) önerisine ve Pasquier ve ark.'de (2012) etnik azınlıkların sosyoekonomik durumları nispeten düşük olduğu için kısıtlayıcı arabuluculuk stratejileri kullanabileceği söylenebilir.

Türkiye'de yapılan çalışmalar incelendiğinde, çocuk ve ergen internet kullanımı ve çevrimiçi riskler hakkında tanımlayıcı bulgular sıklıkla ortaya çıkmaktadır (Karakuş vd., 2011; Çelen vd., 2011). Ebeveynlerin çocuklarının internet kullanımı hakkındaki bilgilerini ve algılarını araştıran sadece iki çalışma olduğu bulunmuştur (Demirel vd., 2012; Tokel vd., 2013). Ayrıca, Türkiye'de ebeveynlerin arabuluculuk stratejilerini bildiren tek bir çalışma vardır (Helsper vd., 2013). Bu raporda, Türkiye benzer ülkelerle kümelene analize tabi tutulmuş ancak ayrı ayrı dikkate alınmamıştır. Bulgulara göre, Türkiye'deki çocuklar ve ergenler Kıbrıs, Almanya, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Polonya, Portekiz, İspanya ve İngiltere ile birlikte düşük risk grubunda yer alırken, tüm Avrupa ülkelerinde aktif arabuluculuk stratejilerinin en az kullanımını göstermektedir. Çocukların risk grubu ve ebeveyn arabuluculuk stratejileri kümeleri karşılaştırıldığında, ebeveynlerin kısıtlayıcı arabuluculuk stratejileri kullandığı ülkeler ile çocukların çevrimiçi risklerinin düşük olduğu ülkeler arasında bir çakışma olduğu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, bu ülkeler "Kısıtlamalar Tarafından Korunuyor" kümesi olarak tanımlanmıştır. Ancak araştırmacılar, bu kümelerin Avrupa'da genelleme amacıyla yapıldığına, ancak ülkeler arasındaki farklılıkların ülkeler arasındaki farklılıklardan daha fazla olduğuna dikkat çekti. Bunun nedeni, bu ülkelerdeki örneklerin düşük, orta veya yüksek gibi farklı sosyo-ekonomik düzey gruplarını temsil edecek şekilde oluşturulmasıdır. Türkiye Kısıtlayıcı Arabuluculuk kümelenemesine alınsa da ebeveynlerin sosyo-ekonomik durumuna bağlı olarak her iki arabuluculuk stratejisinin de gösterilebileceği ve bu stratejilerin farklı yönlerdeki çevrimiçi risklerle ilişkili olabileceği düşünülmelidir. Öte yandan, Avrupa'daki Türk ailelerinin daha düşük sosyo-ekonomik durumdan kaynaklanan daha kısıtlayıcı ebeveynlik stratejileri kullanmaları muhtemeldir (d'Haenens & Ogan, 2013).

2.2. İnternetin Sakıncaları

Çocukların gelişiminde internet genellikle olumsuz yönde etki etmektedir. Çocuk gelişimlerinde aile ortamları önem arz etmektedir. Ebeveynler olarak TV izlerken çocuklarımızın eline interneti vererek, onların dijital oyun oynamalarına, sosyal medya kullanmalarına ve çevrimiçi etkileşim kurmalarına olanak sağlıyoruz. Bu gibi durumlar günlük hayatımızda internetin zorunlu bir ihtiyaç olduğunu da bizlere göstermektedir.

Mevcut durumu incelediğimizde; Farklı kültür ve yaş gruplarının internet kullanım oranları değişmektedir. Bu oranlara bakıldığında ergenlerin büyük bir risk altında olduğu tespit edilmiştir. Risk altında

bulunan ergenlerin sosyal hayatları soyutlaştığı, kişisel kontrollerini kaybettikleri gerçek hayatlarını ikame etmekte zorlandıkları görülmektedir. İnternet bağımlılığı genellikle internetin aşırı kullanımı için kontrol edilemeyen bir arzu, internete bağlanmadan harcanan zamanın devalüasyonu, yoksunluk ve yoğun sosyal ve aile yaşamının kötüleşmesi durumunda şiddetli sinirlilik ve saldırganlık olarak tanımlanmaktadır. İnternet bağımlılığının yaygınlığı, yerleşmemiş kişilikleri nedeniyle gençler arasında yüksektir ve %1,5 ile %24,2 arasında değiştiği bildirilmiştir. İnternet eğitim kurumlarında bilgiye erişim anlamında çok fazla olanaklar sağlasa da bunun yanında öğrencilere antisosyal bir yaşam, zaman kaybı, davranış bozukluklarına neden olmaktadır. İnternetin aşırı kullanımı çevrimiçi olarak daha fazla zaman geçirmek değil, aynı zamanda özdenetim eksikliğinden kaynaklanan olumsuz sonuçlara vurgu yaparak çevrimiçi faaliyetleri kontrol edememe durumu anlamına gelir.

Aydın (2011) tarafından 280 lise öğrencisi üzerinde yapılan bir çalışmada, ödev / araştırma, oyun, iletişim / sohbet ve siber suçlar başlığı altında ergenler arasında internet kullanımının amaçları araştırılmıştır. Ergenlerden interneti akademik başarı ve sınıflarını desteklemek için kullanmaları beklenir, ancak bunu çoğunlukla okul dışında, can sıkıntısı, cinsel içerik ve eğlenceden kaçınma gibi akademik olmayan amaçlar için kullanırlar.

Ergenlerin internet bağımlılıkları, ders esnalarında bile çevrimiçi olmaları kadar büyük bir boyuta ulaşmıştır. Bu durum öğrenciler de disiplin sorunlarına, okula ilginin düşüklüğüne ve başarının düşmesine neden olmaktadır.

3. BAĞIMLILIK VE İNTERNET BAĞIMLILIĞI

İnternet bağımlılığı kavramı genellikle, bir bireyin interneti kullanarak yoğun kaygı, internette zaman yönetiminde zorluk, çevrimiçi değil iken rahatsız olma ve gerçek dünyada sosyal etkileşimi azalttığı dürtü bozukluğu olarak tanımlanmaktadır (Tikhonov & Bogoslovskii, 2015). Bu tanımlamaya karşı gelen ve yetersiz olarak bildiren aynı zamanda tam olarak tanımlamadığını söyleyen araştırmacılar da bulunmaktadır. Bu araştırmacıların söylemleri ve farklı görüşleri ortaya bir tartışma çıkarmıştır.

Bu tartışma; İnterneti erişimi PC, konsol, dizüstü bilgisayar veya mobil cihazlar ile, oyun (çevrimiçi oyun türleri, kumar), iş (çevrimiçi kaynaklara erişim, yazılım indirme, e-posta gönderme, web sitesi barındırma), sosyalleşme (sosyal ağ siteleri, grup sohbetleri, çevrimiçi flört), eğlence (film veritabanları, müzik), sarf malzemeleri (bakkaliye, kıyafet) ve diğer birçok potansiyel faaliyetleri kullanım hizmeti sunmaktadır. İnternet erişimi bu kadar çeşitli etkinlikleri içeren çok yönlü bir ortam olduğu için internet bağımlılığının çok yönlü tartışılması da gerekmektedir.

3.1. İnternet Bağımlılığını Etkileyen Faktörler

Çoğu ülkede internet, açık havada, mahallede veya evde interaktif oyun oynamak gibi neredeyse tüm eğlencelerin yerini tamamen almıştır (Öztürk vd., 2007). Gençler iletişim kurmanın, öğrenmenin ve yeni zorlukları aramanın bir aracı olarak internete giderek daha fazla bağlı hale gelmekte, aynı zamanda içe kapanık ve diğerleriyle yüz yüze iletişim konusunda daha şüpheli hale gelmektedirler. Gençler internet ortamı ile gerçek hayatlarının yanında sanal bir hayat da yaşıyorlar. Bu şekilde gerçek ve sanal hayatı bir arada yaşayan gençler gerçek ve sanal yaşamları arasındaki farkları ayırt edememektedirler.

Modern dünyada yaşamın ayrılmaz bir parçası olan internet insanlara zihinsel, sosyal, akademik karlar ve teknoloji kullanım becerileri, zaman yönetimi deneyimleri ve bilgiye erişimin basitleştirilmesi gibi olumlu katkılar sunsa da fazla internet kullanımına bağlı internet bağımlılığı sosyal, kişilerarası ve profesyonel etkileşimleri azaltmakta ve bazen ortadan kaldırmakta, kaygı, otizm, ıssızlık hissini tetiklemede ve saldırganlık oranını arttırmaktadır. Çocuk ve ergenlerin bir kısmı bilgiye ulaşmak, ödevlerini araştırmak veya beceri kazanmak için interneti kullansa da diğerleri çoğunlukla e-posta, mesajlaşma ve sohbet veya eğlence, internet üzerinden oyun kullanmayı hedefliyordur. Bu kullanım amaçları, genç nesillerin internette çok fazla zaman geçirmelerine yol açmaktadır.

4. YÖNTEM

Bu araştırma ilişkisel tarama modeli, betimsel yöntemli bir yordama çalışma özelliği taşımaktadır. Betimsel araştırmalar, verilen bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlarken ilişkisel

araştırmalar iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkileri belirlemek ve neden sonuç ile ilgili ipuçları elde etmek amacıyla yapılan araştırmalardır (Büyüköztürk vd., 2009). 2019 yılından önce “Kişisel Anket Formu”, “Sosyal Bağlılık Ölçeği” ve “İnternet Bağımlılık Ölçeği” kullanılarak yapılan araştırmalara katılımcıların gerçeğe en yakın şekilde yanıtlar verecekleri varsayılmaktadır. Ayrıca bu çalışma da tarama modeli “iki veya daha çok etmen arasında beraber değişimin varlığını ve düzeyini belirlemeyi gaye edinen araştırma desenlerinin bir araya gelmiş şeklidir (Canoğulları & Güçray 2014).” Kullanılarak sonuçlar elde edilmiştir.

Bu alanda yapılan birçok araştırma sonucu bizlere internet kullanımının büyük bir çoğunluğunun ergen nüfuslardan oluştuğunu göstermektedir. Günümüzün kaçınılmazı olan internet tüm yaş grupları tarafından aktif olarak kullanılmaktadır. Fakat gençlerimiz boş zaman tüketiminde kaçınılmaz bir bilgi, iletişim ve eğlence kaynağı haline gelen çocuklar ve gençler arasında son derece popülerdir. Ayrıca son istatistiki verilere bakıldığında internet kullanım oranlarının büyük bir çoğunluğunu 16-24 yaş grubunun oluşturduğunu görebiliriz. Bunlara destek olarak Hırvatistan da Hırvatistan istatistik kurumuna ait araştırma raporlarına göre yaş oranının düşmesiyle internet kullanım oranının artması arasında ters bir ilişki bulunduğunu doğrulamaktadır. Ayrıca ergenlerde İnternet Bağımlılığı Testi (IAT) kullanılan çalışmalar, internet bağımlısı olarak sınıflandırabileceğimiz katılımcıların en düşük %0,2'sinden en fazla %10,9'una kadar olan yaygınlık oranlarını göstermektedir.

IAT sonuçlarına göre, Meksika'da 15-61 yaş arası 522 kişiden oluşan son bir çalışmada, katılımcıların%91,8'i herhangi bir bağımlılık işareti olmadan interneti kullanmaktadır, %8'i bağımlılık riski altındadır. İtalya'da, 14-21 yaş arası 2533 gencin örneğindeki sonuçlar, çoğunun herhangi bir bağımlılık belirtisi göstermediğini, gençlerin%5'inin hafif ila orta derecede bağımlılık gösterdiğini, sadece %0,79'unun yüksek düzeyde bağımlılık gösterdiğini göstermektedir (Arisoy, 2009).

Lee ve Robbins (1995) tarafından geliştirilen ve Duru (2007) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Sosyal Bağlılık Ölçeği (SCS), sekiz madde ve bir boyuttan oluşmaktadır. SCS 6 derecesi ile değerlendirilir. EFA'nın bir sonucu olarak, Türkiye'nin SCS uyarlamasının bir boyuttan oluştuğu görülmüştür. SCS kriterlerinin geçerliliği Sosyal Karşılık Ölçeği, UCLA Yalnızlık Ölçeği ve Yaşam Memnuniyeti Ölçeği ile değerlendirilmiştir. Ölçüt ile ilgili geçerlilik sonucunda SCS'nin bu ölçeklerle beklenen yönde ve düzeyde ilişkili olduğu görülmektedir. SCS'nin Cronbach α iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı 0.90 ve test-tekrar test güvenilirlik katsayısı 0.90'dır. Ölçekte yüksek puanlar yüksek sosyal bağlantıya işaret etmektedir. Ölçekte yüksek puanlar yüksek sosyal bağlılığı, düşük puanlar düşük sosyal bağlılığı göstermektedir. Sosyal ağ bağımlılığı için bir ölçme aracı geliştirmek amacıyla literatür analiz edilmiş ve özellikle Young (1998), Griffiths (2005), Block (2008), Tao vd. (2010) ve Van den Eijnden (2001) çalışmaları dikkate alınarak sorular hazırlanmıştır. Psikoloji alanında doktora derecesine sahip olan ve internet bağımlılığı üzerine çalışan üç uzmanın görüşünü alarak taslak formdan benzer anlamlara sahip beş uygunsuz madde çıkarılmıştır. Kalan 30 madde ölçeğin deneme formuna alınmıştır. Tüm öğeler olumlu 40 ifadelerdir ve 1 = Asla, 2 = Nadiren, 3 = Bazen, 4 = Sıklıkla, 5 = Çok Sık olarak 5 puan Likert formundadır. Araştırma formundaki maddeler için EFA, CFA ve madde analizi yapılmıştır.

Bu araştırmanın istatistiksel örnekleme 2019 yılı rastgele seçilen il ve ilçelere bağlı ilköğretim düzeyinde bulunan 5 farklı okulda eğitim gören toplam 240 kişilik 4. sınıf öğrenci grubu arasından oluşturulmuştur.

Camili Akarca İlkokulu, Camili İlkokulu, Köklüce İlkokulu, Çekmece Şehit Türkmen İlkokulu, Çekmece Yılmaz Nurlu İlkokulu'nda eğitim gören öğrencilere anket uygulanmıştır. Gerekli yasal izinler için MEB'e başvurular yapılmıştır.

Bu araştırma sonucu adı geçen okullarda öğrenim gören öğrenciler ve ankette yer alan sorular ile sınırlıdır.

Kota Örnekleme yöntemini kullandığımız bu araştırmamız da “Kota örnekleme; inceleme ve araştırma konusu olan topluluğun belli özelliklerini yansıtabilmek için, topluluğun içinde yalnız belli özelliklerde olan örneklerin alınmasını gerektiren araştırma yöntemidir. Özellikler sıklıkla coğrafi bölge, cinsiyet, yaş, sosyal sınıf gibi kriterlere göre oluşturulur (Kılıç, 2013).” örnekleme grubu, MEB'den verilmiş izinler doğrultusunda belirlenen okullarda, belirli bir yaş grubuna yönelik sınıflar olarak seçilmiştir.

4.1. Veri Toplama Araçları

Araştırma için hazırlanan anket formu derleme bir form niteliği taşımaktadır. Veri toplama için derlenen anketimiz, katılımcıların sosyo demografik özelliklerine ortaya koyan ifadeler, internet bağımlılıklarını ölçen ifadeler ve katılımcıların sosyal bağlılıklarını ölçmeye yarayacak ifadeler olmak üzere 3 bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk ölçeği, internet bağımlılığı ölçeği olacaktır. Anket ile elde etmiş olduğumuz

verileri “İnternet bağımlılığı Ölçeği” (IAT), “Young (1998) tarafından internet bağımlılığını belirlemek amacı ile oluşturulmuştur”, sosyal bağımlılık ölçeği “Lee ve Robbins tarafından 1995 yılında geliştirilmiştir” kullanılmıştır.

4.2. Veri Analizi

Katılımcılardan toplanan verilerin analizi SPSS 18 programı ile analiz edilmiştir. Frekans ve yüzde hesaplamaları istatistiksel analiz için kullanılmıştır. Korelasyon analizi, değişkinler arasındaki ilişkinin tespiti için uygulanmıştır. Ayrıca verilere, t testi ve ANOVA test de uygulanmıştır. Bu testler de öğrenci görüşlerindeki farklılıkları tespit etmek amacı ile kullanılmıştır.

4.3. Araştırma Rolü

Araştırma süreci boyunca kurgulama, varsayımlar, tanımlar, bu süreçte karşılaşılan zorluklar, çalışma yapılacak grupların saptanması, verilerin toplanması, analizleri ve tüm bu çalışmalar esnasında araştırmacının rolünün ne olacağı açıklık, şeffaflık, tutarlılık gibi özelliklere bağlı olarak geçerlilik- güvenilirlik kriterleri göz önünü alınmaktadır. Yapılan bu çalışmada da bu kriterlere bağlı kalmıştır.

Bu araştırmada, araştırmacının rolü araştırma metodolojisi olarak şekillenmiştir. Bir araştırma metodolojisi olarak Gömülü Teori, araştırmacıya araştırma süreci içerisinde, birbirine karşı görüşler içeren geleneklerin ihtilaf halinde olduğu nesnellik-öznel, genellenebilirlik, değer bağımlılık gibi temel konularda radikal ve keskin söylem ve duruşlarından kaçınarak, mutedil bir duruş sergilemesi, araştırma sürecinde belirlenen sistematik prosedürlere uyulduğu sürece belli bir noktaya kadar esneklik göstererek, bilimsellik ve yaratıcılık arasındaki dengenin sağlanmasına dayalı bir rol tanımlamaktadır (Demirhan, 2015). Bu söylemler doğrultusunda bu araştırmada araştırmacının elde ettiği bulguları kendi konumu içerisinde tekrarlanabilirlik ve genellenebilirlik ilkelerinden gözlenebilen yaşantılara ve kişisel deneyimlere uygunluğu ile ilgili temel değerlendirme ölçütü olarak kabul eden bir role sahip olduğu söylenebilir.

4.4. Geçerlilik Ve Güvenirlilik

Katılımcılara veri toplama amacıyla uygulanan anket formlarının her bir ölçeğin güvenilirliği hesaplanarak Cronbach’s Alfa güvenilirlik katsayısı ile hesaplanmıştır.

Araştırmanın Hipotezleri

Araştırma için incelenen önceki çalışmalara bakıldığında uygun seçilen hipotezler şu şekildedir:

H1: İnternet bağımlılığı ile sosyal hayat düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H2: Cinsiyet değişkeni açısından internet bağımlılığı ve sosyal hayat düzeyi farklılaşmaktadır.

H3: Ders notları değişkeni açısından internet bağımlılığı ve sosyal hayat düzeyi farklılaşmaktadır.

H4: İnternet kullanım amacı açısından internet bağımlılığı ve sosyal hayat düzeyi farklılaşmaktadır.

4.4.1. Bulgular

Anket uygulaması yapılan 5 farklı okulda eğitim gören toplam 240 4. Sınıf öğrencilerine ait sosyo-demografik özelliklerine (cinsiyet, ders notu, günlük internette kalma süresi, internet kullanım amacı, ailenin gelir durumu, ebevyen tutumları, yalnızlık hissi, yer) ilişkin, yüzde ve frekans aralıkları aşağıdaki tablolarda verilmiştir. Anket uygulamamıza katılan 240 öğrencinin 168’i kız öğrenci, 72’si erkek öğrencidir. Anket uygulaması yapılan öğrenciler genellikle günde 0-4 saat aralığı internet erişimi sağlamak ve cep telefonları ile sosyal medya kullanımını göstermektedir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri

Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Erkek	72	30
Kız	168	70
Toplam	240	100

Tablo 3. Araştırmaya Katılanların Günlük İnternet Kullanım Süresi

İnternet Kullanımı	Sayı	Yüzde
0-4	105	43,75
4-8	67	27,91
8-11	45	18,75
11 ve üzeri	23	9,59
Toplam		

Tablo 4. Araştırmaya Katılanların Ders Notu Durumu

Ders Notu Durumu	Sayı	Yüzde
Kötü	26	10,8
Orta	150	62,5
İyi	64	27
Toplam		

Tablo 5. Araştırmaya Katılanların İnternete Bağlandıkları Yer

İnternete Bağlandığı Yer	Sayı	Yüzde
Cep Telefonu	68	28
Bilgisayar	26	11
Tablet	52	22
Ebeveynlerin Cihazları	94	39
Toplam		

Yukarıda verilen tablolar bizlere katılımcıların büyük çoğunluğunun ebeveyn cep telefonlarını kullandıkları yaklaşık 70 kişinin kendine ait cep telefonunun bulunduğu ve ders notlarının orta düzeyde olduğu görülmektedir.

Yine bu anket verileri bizlere online oyun oynayarak internet erişimi sağlayan öğrencilerin sayısının yaklaşık 100 kişi olduğu, onun ardından 67 öğrenci ile sosyal medya kullanımı olduğunu ve ders çalışmak için 24 son olarak sohbet etmek için de yaklaşık 10 kişinin olduğu tespit edilmiştir.

Aylık gelirinin 2500 ve üzeri geliri olan ailelerin çocuklarının internete erişim oranlarının daha fazla olduğu ayrıca maddi olanaklarının artması ile internet kullanım oranları aralarında pozitif bir bağlam olduğunu göstermektedir.

4.4.2. İnternet Bağımlılığına İlişkin Bulgular

Öğrencilerin internet bağımlılığı seviyelerine dair algılamalarını tespit etmeye yönelik, ankette bulunan ifadeler;

İnternet kullanım süresinin ne sıklıkla aşıldığına ilişkin soruyu öğrencilerden 172'si hiçbir zaman, 26'si nadiren, 14'si arada sırada, 7'i çoğunlukla ve 21'i çok sık olarak belirtmişlerdir. Bu bulgulara bakılarak öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun internet kullanım süresini aşmadıkları söylenebilir.

Arkadaşlarla birlikte vakit geçirmek yerine interneti kullanmayı tercih etmeye ilişkin soruya öğrencilerden 151'ü hiçbir zaman, 50'i nadiren, 22'si arada sırada derken, 17'si çoğunlukla seçeneğini belirtmiştir. Bu bulgulara bakılarak öğrencilerin yarısından fazlasının (%63) arkadaşlarıyla vakit geçirmekten dah çok keyif aldığı söylenebilir.

Öğrencilere ne sıklıkla internet kullanan kişilerle yeni ilişkiler kurduklarına dair sorulan soruda öğrencilerden büyük bir çoğunluğunun yeni ilişki kurmadıkları bilgisini bizlere vermiştir.

Öğrencilerin okula devamının internetten dolayı olumsuz etkilenip etkilenmediğine dair bir soru sorulmuş, sorumuza cevap veren öğrencilerimizin büyük bir çoğunluğunun hayır cevabı verdiği gözlemlenmiştir. Bu da kontrolü bir internet erişim imkânı sunulmasının faydalı olduğu sonucuna bizleri götürmektedir.

Öğrencilere internetteyken herhangi birinin ne yaptığını sorması durumunda kendisini savunma veya ne yaptığını gizlemesi maddesine ilişkin soru yöneltilmiş. Öğrencilerin %43'ü hiçbir zaman, %30'u nadiren, %18'i arada sırada, %4'ü çoğunlukla, %4'ü çok sık, %1'i devamlı olarak cevap belirtmiştir. Bu bulgulara bakılarak öğrencilerin nadirde olsa internette kullanım amaçlarını çevrelerindeki insanların bilmelerinden rahatsız oldukları söylenebilir.

Ailelerin "internette harcanan zamanın fazlalığından" şikayet etmesine ilişkin, öğrencilerden %62'si hiçbir zaman, %24'ü nadiren, %12'si arada sırada, %1'i çoğunlukla ve %1'i çok sık olarak belirtmişlerdir. Öğrencilerden %62'sinin bu soruya hiçbir zaman olarak cevap vermesi internet bağımlılığının düşüklüğü açısından istenilen yönde bir bulgu olabilir.

Okuldaki ders notlarının, ödevlerin veya verimliliğin internette kalma süresinden etkilenmesine yönelik soruya öğrencilerden %81'i hiçbir zaman, %3'ü nadiren, %12'si arada sırada, %4'ü çoğunlukla cevabını vermişlerdir. Bu bulgular doğrultusundan öğrencilerin ödev, ders notu veya verimliliklerinin internetle ilgili olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin mutsuz olduklarında ne sıklıkla internete girdiklerine ilişkin öğrencilerin %54'ü hiçbir zaman, %17'si nadiren, %5'i arada sırada, %21'i çoğunlukla, %1'i çok sık, %2'si devamlı olarak belirtmişlerdir. Bu bulgulara bakılarak öğrencilerin %54'ünün mutsuz olduklarında internetten keyif almadıkları söylenebilir.

İnternete girme konusunda yaşanan sabırsızlığa ilişkin öğrencilerden %66'sı hiçbir zaman, %3'ü nadiren, %1'i arada sırada, %2'si çoğunlukla, %19'u çok sık, %9'u devamlı olarak belirtmişlerdir. Bu bulgulara bakılarak öğrencilerden büyük bir kısmının internete girme konusunda sabırsızlık yaşamadığı söylenebilir.

İnternetsiz hayatın sıkıcı, boş ve eğlencesiz olacağına ilişkin öğrencilerden %81'i hiçbir zaman, %13'ü nadiren, %3'ü arada sırada, %2'si çoğunlukla, %1'i çok sık olarak belirtmişlerdir. Bu bulgulara bakılarak öğrencilerin internete karşı bir bağımlılıklarının olmadığı söylenebilir.

İnternetteyken birisi tarafından rahatsızlık yaşandığında ne sıklıkla kırıncı konuşulduğuna, bağırlı olduğuna veya kızgın davranışlar gösterildiğine ilişkin öğrencilerden %79'u hiçbir zaman, %12'si nadiren, %8'i arada sırada, %1'i çoğunlukla şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Bu bulgulara bakılarak öğrencilerin internet sebebiyle gerilim yaşamadıkları söylenebilir.

İncelendiğinde gece geç saatlerde internet kullanmakla uyku kaçmasına ilişkin öğrencilerden %33'ü hiçbir zaman, %7'si nadiren, %43'ü arada sırada, %17'si çoğunlukla şeklinde görüş belirtmişlerdir.

İnternette geçirilen süreyi azaltmaya ilişkin öğrencilerden %91'i hiçbir zaman, %8'i nadiren, %1'i arada sırada şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu bulgulara bakılarak öğrencilerin internete ayırdıkları vakitleri fazla bulmadıkları, azaltmaya çalışmadıkları söylenebilir.

İnternette geçirilen süreyi saklamaya ilişkin öğrencilerden %86'sı hiçbir zaman, %6'sı nadiren, %8'i arada sırada şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Bu bulgulara bakılarak öğrencilerin aile, öğretmen veya arkadaşlarından internette geçirdikleri süreyi saklamadıkları söylenebilir.

Öğrencilere dışarı çıkmak yerine internette zaman geçirmeyi tercih edip etmediklerine ilişkin alınan cevaplarda öğrencilerden %71'i hiçbir zaman, %19'u nadiren, %6'sı arada sırada, %3'ü çoğunlukla, %1'i çok sık olarak belirtmişlerdir. Bu bulgulara bakılarak öğrencilerin çoğunun dışarda aile veya akranlarıyla vakit geçirmeyi daha çok sevdiğikleri söylenebilir.

Sonuç olarak internet bağımlılık seviyelerini ölçmeye yarayan sorulara verilen cevapların ortalamaları incelendiğinde (3,18), öğrencilerin ilgili ifadelerle hiçbir zaman, nadiren, arada sırada şeklinde yanıt verdikleri görülmektedir. Bu verilen cevaplar neticesinde ise öğrencilerden kendi internet bağımlılıkları durumlarını düşük buldukları söylenebilir.

4.4.3. Sosyal Hayata İlişkin Bulgular

Bireyin kendisini çevresinden kopuk hissetmesine ilişkin öğrencilerden %91'i kesinlikle katılmıyorum, %6'sı çoğunlukla katılmıyorum, %3'ü katılmıyorum şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu bulgulara bakılarak öğrencilerin kendilerini çevrelerinden kopuk hissetmedikleri söylenebilir.

Bireyin kendisini tanıdık insanlarla birlikteyken bile onlara ait hissetmemesine ilişkin öğrencilerden %29'u kesinlikle katılmıyorum, %37'si çoğunlukla katılmıyorum, %12'si katılmıyorum, %4'ü katılıyorum, %18'i çoğunlukla katılıyorum şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Bireyin kendisini insanlara çok uzak hissetmesine ilişkin öğrencilerden %76'sı kesinlikle katılmıyorum, %10'u çoğunlukla katılmıyorum, %13'ü katılmıyorum, %1'i katılıyorum şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu bulgulara bakılarak öğrencilerin kendilerini insanlara uzak hissetmedikleri söylenebilir.

Bireylerin arkadaşlarıyla yaşadıkları birliktelik duygusuna sahip olmama durumuna ilişkin öğrencilerden %61'i kesinlikle katılmıyorum, %21'i katılmıyorum, %11'i katılıyorum, %7'si çoğunlukla katılıyorum şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu bulgulara bakılarak öğrencilerin büyük bir kısmının arkadaşlarıyla birliktelik duygusuna sahip oldukları söylenebilir.

Bireyin kendisini herhangi birisiyle ilişkili hissetmemesine ilişkin öğrencilerden %18'i kesinlikle katılmıyorum, %29'u çoğunlukla katılmıyorum, %43'ü katılmıyorum, %10'u katılıyorum şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu bulgulara bakılarak öğrencilerin kendilerini birileriyle ilişki halinde hissettikleri söylenebilir.

Bireyin toplumla bütün bağlarını kaybetmiş duygusunu yaşamasına ilişkin öğrencilerden %73'ü kesinlikle katılmıyorum, %14'ü çoğunlukla katılmıyorum, %13'ü katılmıyorum şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu bulgulara bakılarak öğrencilerin kendilerini toplumla bağlarını kaybetmiş hissetmedikleri söylenebilir.

Sonuç olarak sosyal hayata ilişkin bağlılık seviyelerini ölçen olumsuz ifadelerle yönelik verilen cevapların ortalamaları incelendiğinde (2,35), öğrencilerin ifadelerle kesinlikle katılmıyorum, çoğunlukla katılmıyorum ve katılmıyorum düzeyinde cevap verdikleri saptanmaktadır. Bu bulgular sonucunda, öğrencilerin sosyal bağlılık düzeylerinin yüksek olduğunu düşündükleri ifade edilebilir.

Öğrencilerin internet bağımlılık durumları ile sosyal hayat düzeyleri arasındaki korelasyon ilişkisi ve standart sapma değerleri yer almaktadır. Tespit edilen bu bulgular neticesinde, öğrencilerin internet bağımlılıkları ile sosyal hayat seviyeleri arasında pozitif yönde ve düşük seviyede anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Bu bulgu da ilk hipotezi (H1) güçlü kılmaktadır.

Sosyal hayatın test edilmesindeki en önemli faktör belki de yaşamdan alınan zevktir. Yaşam memnuniyeti pozitif ruh sağlığının çeşitli yönlerinden biridir. Bilişsel, yargılayıcı bir süreci ifade eder. Doğrudan, doğrulanabilir bir deneyim veya bilinen bir kişisel gerçek değil, bireyin mevcut yaşam durumu ve içsel standartlar arasında karşılaştırmalı bir süreç içeren ve katılımcıların kendi yaşamlarını değerlendirirken öznel olarak alakalı gördükleri bilgileri kullanmalarına izin veren bilişsel bir üründür. Bir insan hayatının nasıl geçtiğini ve gelecekte nereye gideceği hakkında nasıl hissettiğini algılar. Shin ve Johnson (1978) yaşam doyumunu, bir kişinin yaşam kalitesinin seçtiği kriterlere göre küresel bir değerlendirme olarak tanımlarlar. Memnuniyet kararları, birisinin koşullarının uygun bir standart olduğu düşünülenle karşılaştırılmasına bağlıdır. İnsanların mevcut durumlarından ne kadar memnun olduklarına dair yargının, her bireyin kendisi için belirlediği bir standartla karşılaştırmaya dayandığını belirtmek önemlidir; dışarıdan dayatılmamıştır. Yaşam doyumunu, kişinin yaşamı ile ilgili duygu ve tutumlarının belirli bir noktada negatiften olumluya genel bir değerlendirmesidir. Öznel refahın en önemli göstergelerinden biridir. Öznel iyi oluş, yetmişli yılların ortalarında Andrews ve Whitey (1976)'nin üç faktörden oluşan bir iyi oluş yapısı sundukları hedonik bir iyi olma konseptini temsil eder: "Bilişsel değerlendirme, olumsuz etki ve olumlu etki". Birkaç yıl sonra Diener (1984), yaşamın öznel deneyimini, referans olarak mutlak, sabit bir standart kullanarak değerlendirmenin aksine, yaşamın öznel deneyimini değerlendirmenin önemini vurgulamak amacıyla kavramı daha dar öznel öznel iyilik halini kullanarak yeniden ifade etmiştir. Ona göre, öznel iyi oluş iki ana bileşeni kapsamaktadır: "Biri olumsuz ve olumlu duyguları içeren bir duygu, diğeri bilişsel, yani yaşam doyumudur.

Yaşam memnuniyeti, bir ailenin etkilediği gibi yenisıyla de incelenebilir. Aile yaşam memnuniyeti, herkesin ailesi onları bir şekilde etkilediğinden ve çoğu kendi yaşamında olduğu kadar kendi ailelerinde de yüksek düzeyde memnuniyet duymaya çalıştığından ilgili bir konudur. Bir aile içinde daha fazla yaşam memnuniyeti iletişim ve her üyenin tutum ve algılarını anlayarak artar. Kişisel olarak değerli maddelere değer veren kişilerin, kişilerarası ilişkilere daha fazla değer katan insanların aksine, yaşamda genel olarak daha az tatmin oldukları bulunmuştur. Ancak insanlar internette çok

Zaman harcadıkları için ailelerinden soyutlanıyorlardır. Yalnızlık, internet bağımlılığı ve boyutları ile ilişkili en önemli değişkendir. Pratarelli vd. (1999), artan internet kullanımının karşılıklı olarak güçlendirici olan izolasyon duygularıyla ilişkili olduğunu savunmuştur. ABD çocukları üzerinde yapılan bir araştırma, interneti kullanan çocukların çok sınırlı bir dostluk boyutuna sahip olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca aileleriyle konuşmak, günlük stres yaşamak, kendilerini yalnız ve depresyonda hissetmek için daha az zaman harcıyorlardır. Psikososyal refah üzerindeki etki ile ilgili olarak, internet bağımlılığının Hong Kong'daki öznel sıkıntı ve sosyal bozulma ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Weiser (2001), katılımcıların internet kullanımı sosyal bir yönelime sahip olduğunda günlük İnternet kullanımı ile genel refah arasında negatif bir ilişki bulmuştur. Bununla birlikte, çeşitli çalışmalar günlük internet kullanımı ile refah arasında bir ilişki bulamamıştır.

5. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

İnternet bağımlılığı, çocuklardaki mevcut sosyal sorunları ve sosyal deneyim eksikliğini arttıran, çeşitli psikolojik sorunların oluşmasına da yol açan bir bağımlılık türüdür. Toplumun şu anki gelişim aşamasında yeni nesil, bilgisayar ve İnternet ağları üzerinden iletişimde giderek daha fazla zaman harcıyor. İnsanlığın büyük ölçekli bilgisayarlaşması son yıllarda hızlı bir şekilde ortaya çıkarak insanlara yeni bir sorun oluşturmakta, bilgisayar ruhunun insan ruhuna etkilerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bilgisayar ve internet teknolojilerinin etkisi ve çocuklar arasında yeni boş zaman etkinlikleri ve iletişim formlarının ortaya çıkmasının etkilerini azaltmak için genel kültürel değişim perspektifinden analiz edilmelidir.

Bireyler arasındaki hayal kırıklığı ve kendini ifade edememe durumları toplumun bir üyesi olarak özellikle de çocuklar için sürekli artan bir sorundur. Bu hayal kırıklığından ve kendini ifade etme sorumluluğundan kurtulma arzusu genellikle onları bir fikir ortamı oluşturmaya yönlendirir ve ağ onlara bu fırsatı verir. Nispeten kolay, uygun fiyatlı ve ilk bakışta, sanal hayatta mevcut sorunların endişesi, gerçek hayatta iletişimi azaltan ve kişiliğin oluşumunu engelleyen, bütünlüğünü, istikrarını ve sosyal oluşumunu engelleyen duygusal uzaklığı giderek artırır.

Birçok olumsuz sevgi kaynağı vardır. Bunlardan biri sosyal kaygıdır. Sosyal kaygı, bireyin, konuşma yaparken, tanıdık olmayan biriyle karşılaşması, gözlem sırasında ve başkalarının önünde sunum yapması gibi başkaları tarafından değerlendirilebileceği bir veya daha fazla sosyal ortamda belirli bir korku veya endişe hissetmesine neden olur. Sosyal olarak endişeli bir kişi, başkaları tarafından olumsuz olarak yargılanmak, aşağılanmak, dışlanmak veya birisini üzme gibi düşünceler nedeniyle sosyal ortamlardan korkar. Bu nedenle, sosyal kaygı, bireyde stres reaksiyonlarına ve olumsuz duygulanmaya yol açar. Aşırı sosyal anksiyete belirtileri yaşayan bir bireyin işleyişinde ciddi bozukluklar ortaya çıkar. Sosyal vakalar, sosyal olarak endişeli bireylerde endişe, utanç ve aslında panik yaratır. Böylece, sosyal olarak endişeli bireyler sosyal çevrelerden kaçınırlar. Sosyal olarak endişeli bireyler, sosyal bir çevreye girdiklerinde terleme, mide bulantısı, kızarma, titreme, hızlı kalp atışı ve baş ağrısı gibi fizyolojik reaksiyonların yanı sıra korku, utangaçlık ve panik gibi psikolojik belirtiler sergileme eğilimindedir.

İnternet bağımlılığının sosyal modeli bu tamamlayıcı özellikleri taşımaktadır. Ancak, kendini izleme, otosansüre isteklilik, sosyal kaygı, olumsuz sevgi, internet kullanım süresi ve internet bağımlılığı kavramları üzerine bir çalışma bulunamamıştır. İnternet bağımlılığının sosyal modelinin, internet bağımlılığı ile ilgili önleyici ve müdahale çalışmaları için yeni perspektifler sunacağı düşünülmektedir. İnternet bağımlılığının sosyal modeli, internet bağımlılığının sosyal yapılar arasındaki ilişkiler yoluyla açıklanabileceğini düşündürmektedir. Günlük internet kullanımındaki artış ve olumsuz sevgi nedeniyle internet bağımlılığı ortaya çıkmaktadır. Olumsuz sevgi, günlük internet kullanım miktarını artırarak internet bağımlılığına da neden olabilir. Bu nedenle sosyal kaygı önemli bir olumsuz sevgi kaynağıdır. Sosyal kaygı, kendini izleme ve otosansür etme isteğinden etkilenmektedir.

Araştırmada, öğrencilerin cinsiyetlerine göre internet bağımlılığı ve sosyal hayat düzeylerine ilişkin bakış açıları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Aynı zamanda internet bağımlılığı ve sosyal bağlılık düzeylerine ilişkin algılamaların, öğrencilerin cinsiyetle ilgisi olmayan bulgular olduğu da söylenebilir. Ayrıca, öğrencilerin internet bağımlılıkları ile sosyal hayat seviyeleri arasında da zayıf olsa da bir bağ tespit edilmiştir.

Öğrencileri internet bağımlısı olmaya iten faktörlerden birisi olan yalnızlık hissi, çalışmaya katılan öğrencilerde çok düşük seviyede gözlemlenmiştir. Öğrencilerin %40'ı interneti oyun için kullanırken sadece %10'u ders çalışma amacı ile kullanmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin anket cevapları doğrultusunda sosyal bağlılık düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmişken internet bağımlılık düzeylerinin düşük olduğunu tespit edilmiştir.

İnternet bağımlılığı, hasarlı ilişkilerin başlıca nedenlerinden biri olarak kabul edilir. Bir kişi çevrimiçi aktivitelere dahil olduğunda, genellikle internet bağımlılığının herhangi bir etkisinden habersizdir. İnternette

sürekli gezinme alışkanlığı dolaylı olarak da yıkıcı olabilir. Etkileri, birisinin diğer insanlarla etkileşime giremeyeceği bir noktaya kayma şeklinde görülebilmektedir. İnsanların birbirleriyle bire bir görüşme yapma yeteneklerini tehlikeli bir şekilde etkilemektedir. Bu nedenle bireylerde özellikle de çocuklarda internet kullanım süresi ve internet kullanım amacı kontrol altında tutulmalıdır.

Önlem bağlamında, çocukları bilgilendirerek problemin üstesinden gelmeye yardımcı olabilecek birkaç faktör vardır. Daha spesifik olarak, zaman ve kullanım türü açısından sınırları koyması gereken ilk birim aile ortamı olmalıdır. Ebeveynler, bilgisayar ve internet kullanımıyla ilgili aile kurallarını, ebeveynler için de geçerli olacak şekilde, belirlemelidir.

Çocukluk döneminde sosyal ve sportif faaliyetler çok önemlidir. Bu nedenle çocuklar sosyal ve sportif faaliyetler için desteklenmeli ve internet kullanımını içermeyen aile aktivitelerine dahil edilmelidir.

Kurulum ve kullanım erişim kontrol programları ebeveynler tarafından incelenmeli, belirli zararlı web sitelerine erişimde ve gerektiğinde internette harcanan zamanın kısıtlanmasında kullanılmalıdır.

Ayrıca bilgisayar çocuk odasına değil aile tarafından paylaşılan bir odaya yerleştirilmelidir. Böylelikle çocukların bilgisayar ve internet kullanım amaç ve süreleri ebeveynler tarafından kontrol altında tutulabilir.

Aile ortamının olduğu kadar okulun da internet bağımlılığının önlenmesinde özel bir rolü bulunmaktadır. Öğretmenler, öğrencileri ve velileri internetin sahip olduğu tehlikeler hakkında bilgilendirmelidir. Önleyici tedbirler önerilip psikologların da yardımıyla acil yardım gerektiren vakalarla çalışmalar yapılabilir.

İnternet kullanım düzeyi internette geçirilen zamanla pozitif bir ilişkisinin olduğu düşünüldüğünde internet kullanım becerisinin iyi olması için internette daha fazla zaman harcanmasını gerektirmektedir. İnternette fazla zaman geçirilmesi de internet bağımlılığının düzeyine etki etmektedir. Öğrenciler, bilgisayar ve internet üzerinden okul çalışmaları ve ödevleri yapmaya teşvik edilmelidir. Böylece kullanımlarının olumlu yanları olabilecektir.

İnternet bağımlılığı ile okul bağlılığı arasındaki ilişki göz önüne alınırsa, çocuklarla yapılacak araştırmalar ve psiko-eğitim programları ile internet bağımlılığı düzeyleri azaltılabilir. İnternet bağımlılığını azaltmak, okul bağlılığı seviyeleri üzerinde olumlu bir etkiye sahip olabilir. Okulda yapılacak sosyal ve kültürel etkinliklerle okul öğrenciler için çekici hale getirilebilir. Bu faaliyetler okulla bağlantılı olmayan sorunların ortaya çıkmasını da engelleyebilir. Ebeveyn eğitimi ile aileler internet bağımlılığı ve okula bağlanma konusunda bilgilendirilebilir. Böylelikle ailelere de internet bağımlılığı konusunda gerekli yardımlar sağlanabilir.

Ayrıca kamuya açık medya kampanyaları, ebeveynler ve çocuklar için internet bağımlılığı hakkında etkili bir araç olabilmektedir ve bu tür sorunlarla çalışan birimler, mevcut tedavi merkezleri ve danışma telefon hatları hakkında ek bilgi sağlayabilmektedir. Doktorlar, hemşireler, psikologlar gibi sağlık çalışanları aşırı internet kullanımı konusunda bilgilendirme sorumluluğuna sahip olmalıdır. Bu tür sorunlarla karşılaşacak hemşire, çocuk doktoru ve çocuk psikiyatristi, psikolog gibi sağlık profesyonellerinin duyarlı hale getirilmesi için konferans ve çalıştaylarda internet bağımlılığı konuları yer almalıdır. Literatürde internet bağımlılığının sosyal hayat üzerindeki etkilerine ilişkin yeterli sayıda çalışmaya rastlanmamıştır. Bu kavramlar arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların artması literatüre katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akçay, D., & Özcebe, H. (2012). Okul öncesi eğitim alan çocukların ve ailelerinin bilgisayar oyunu oynama alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *Çocuk Dergisi*, 12(2), 66-71.
- Akın, A., Arslan, S., Arslan, N., Uysal, R., & Sahraç, Ü. (2015). Self-control management and internet addiction. *International Online Journal of Educational Sciences*, 7(3), 54-63.
- Akkoyunlu, B., & Tuğrul, B. (2002). Okulöncesi çocukların ev yaşantısındaki teknolojik etkileşimlerinin bilgisayar okuryazarlığı becerileri üzerindeki etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(23),
- Andrews, F.M., & Withey, S.B. (1976). *Social indicators of well-being: America's perception of life quality*. Plenum.
- Arısoy, Ö. (2009). İnternet bağımlılığı ve tedavisi. *Psikiyatride güncel yaklaşımlar*, 1(1), 55-67.
- Bacanlı, H. (2011). *Eğitim psikolojisi*. Pegem Akademi.
- Balta, Ö. Ç., & Horzum, M. B. (2008). Web tabanlı öğretim ortamındaki öğrencilerin internet bağımlılığını etkileyen faktörler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(1), 187-205.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç E., Akgün Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, E. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (1. baskı). Pegem Yayıncılık.
- Canan, F., Ataoğlu, A., & Özçetin, A. (2012). The association between Internet addiction and dissociation among Turkish college students 53(5), 422-426.. *Comprehensive Psychiatry*,

- Canoğulları, Ö., & Güçray, S. S. (2014). İnternet bağımlılık düzeyleri farklı ergenlerin cinsiyetlerine göre psikolojik ihtiyaçları, sosyal kaygıları ve anne baba tutum algılarının incelenmesi. *26(1)*, 42-57. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,
- Cassell, D. K., & Gleaves, D. H. (2006). *The encyclopedia of obesity and eating disorders*. Infobase Publishing.
- Colwell, J., & Kato, M. (2003). *Investigation of the relationship between social isolation, self-esteem, aggression and computer game play in Japanese adolescents*. *Asian Journal of Social Psychology*, *6*, 149-158.
- Çalışkan, Ö., & Özbay, F. (2015). 12-14 yaş aralığındaki ilköğretim öğrencilerinde teknoloji kullanımı eksenli yabancılaşma ve anne baba tutumları: Düzce ili örneği. *8(39)*, 441-458. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*,
- Çiftçi, H. (2018). Üniversite öğrencilerinde sosyal medya bağımlılığı. *7/4 Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*,
- Demirel, M., Yörük, M., & Özkan, O. (2013). Çocuklar için güvenli internet: güvenli internet hizmeti ve ebeveyn görüşleri üzerine bir araştırma-safe internet for children: a study on safe internet service and parental views. *4(7)*, 54-68. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,
- Dewey, L. (2002). *Girls Online Feeling Out of Bounds: Girl Scout Research Institute Study on Teenage Girls and the Internet*. *75(5)*, 48-50. *Camping magazine*,
- Duru, E. (2008). Sosyal bağımlılık ve sosyal desteğin yalnızlık üzerine doğrudan ve dolaylı rollerinin üniversiteye uyum süreci çerçevesinde incelenmesi. *29*, 13-24. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*,
- Duru, E. (2008). Uyum zorluklarını yordamada yalnızlık, sosyal destek ve sosyal bağımlılık arasındaki ilişkilerin analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, Educational Sciences: 8(3)*, 833-856. *Theory & Practice*,
- Duru, E. (2008). Yalnızlığı yordamada sosyal destek ve sosyal bağımlılığın rolü. *23(61)*, 15-24. *Türk Psikolojik Dergisi*,
- Eastin, M. S., Greenberg, B. S., & Hofschire, L. (2006). Parenting the internet. *56(3)*, 486-504. *Journal of Communication*,
- American Academy of Pediatrics. Committee on Public Education. (1999). “Media education”, *Pediatrics* *104(2)*: 341-343.
- Carson, Rob. (1999). “Survey shows heavy computer use has drawbacks for kids”, *The New Tribune*, Tacoma, Wa., November 3.
- Clyde, Laurel Anne. (1998). “Internet resources for reading promotion”, 64 th IFLA General Conference, August 16-21, 1998. (Yayımlanmamış bildiri)
- “Federal, private initiatives to safeguard children in cyberspace show significant progress”, (15 Nisan 1999) *Business Wire*, (New York).
- Ferris, Jennifer R. (1997). “Internet addiction disorder: Causes, symptoms and consequences”, [Çevrimiçi] Elektronik adres: <http://www.chem.vt.edu/chem-dept/dessy/honors/papers/ferris.html>
- “Internet shows computers becoming inseparable part of homework for Canadian school children”, (Press Release, 29 Mayıs 1998). [Çevrimiçi] Elektronik adres: <http://www.intercast.com/pressroom/archive/releases/AW052998.HTM>
- “PC Dads’ Book help parents get most out of computers for kids; half of US homes now have PC’s , growing the challenge of Digital Parenting”, (9 Şubat 1999). *Business Wire* (New York)
- “Parents make the best censors”, (7 Nisan 1999). *St. Louis Post*
- “Raising kids online: What can parents do?” (1999). *Time* *153* (May 10): 18-33. Seebacher, Noreen. (1999). “Internet can expose kids to a world of danger”, *Detroit News (Special)*, July 22.
- Thomson, Bill. (1999). “New kids on the net”, *The Guardian*, June 24. “Time/CNN Poll”, (1999). *Time*, *153* (May 10): 18,38
- Young, Kimberly S. (1996). “Pathological Internet use: The emergence of a new clinical disorder”, (Yayımlanmamış bildiri) [Çevrimiçi] Elektronik adres: <http://www.apa.org/releases/internet.html>